

N:o 47.

Ank. till Riksd. kansli den 25 april 1892, kl. 2 e. m.

Lagutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändrad lagstiftning rörande äkta makars egendomsförhållanden.

Med anledning af gjorda framställningar om vidtagandet af lagstiftningsåtgärder i syfte att bättre än hittills skett tillgodose den gifta kvinnans rätt och bästa aflät, som bekant, 1884 års Riksdag den 7 maj samma år till Kongl. Maj:t en skrifvelse, deri Riksdagen förmälde sig efter sorgfällig pröfning af dit hörande förhållanden hafva kommit till den åsigt, att lagstiftningen rörande äkta makars inbördes egendomsförhållanden borde bringas till öfverensstämmelse med följande, af Riksdagen i enlighet med lagutskottets utlåtande i ämnet, n:o 49, i berörda skrifvelse angifna grunder:

1:o) I den fasta egendom i stad, eller å stadens mark, som hustru före eller under äktenskapet ärft, eller förut förvärft, må mannen ej ega giftorätt, hvadan sådan rätt icke heller bör tillkomma hustrun i mannens lika beskaffade egendom, dock att all årlig ränta och afrad af dylik egendom varder under lösören räknad.

2:o) Gift kvinna bör berättigas att sjelf förvalta den egendom, som är henne enskildt tillhörig, utan att behöfva genom äktenskapsförord förbehålla sig sådan rätt.

3:o) Mannen må icke hafva magt att utan hustruns samtycke bortskifta, förpanta eller sälja boets fasta egendom å landet eller jord och hus i staden.

4:o) Hustrun bör ej vara skyldig att med sin enskilda egendom svara för gäld, som mannen under äktenskapet åsamkat boet, derest hon icke sig dertill uttryckligen förbundit.

5:o) Derest under äktenskapet mannen i andra fall, än det i 11 kap. 5 § giftermålsbalken omförmälda, till nytta ensamt för sig sjelf användt makarnes gemensamma egendom i boet, skall jemväl sådant vid delning eller arfskifte å hans lott räknas; börande motsvarande lagbestämmelse gälla för hustru, som under äktenskapet med dylik egendom guldit sin enskilda gäld eller eljest obehörigen beredt sig enskild fördel.

Genom kongl. bref den 30 augusti 1884 anbefaldes nya lagberedningen att afgifva förslag till de förändrade bestämmelser angående äkta makars inbördes egendomsförhållanden, hvartill Riksdagens berörda skrivelse kunde föranleda, och beredningen öfverlemnade den 1 juli 1886 de lagförslag i ämnet, som beredningen på grundvalen af berörda skrivelse och i hufvudsaklig öfverensstämmelse med dennas ofvan angifna innebörd utarbetat.

Vid förslagens granskning inom högsta domstolen fann af de fem ledamöter, som deltog i ärendets slutbehandling, allenast en ledamot förslagens hufvudgrunder innebära rigtiga utgångspunkter för ett fortsatt lagstiftningsarbete på förevarande område. Härvid erinrade likväl bemälda ledamot, hurusom, då en lagstiftning, byggd på grundsatsen om egendomsgemenskap, men tillika syftande att åt hvardera maken i vissa afseenden bereda enskild egande- och förvaltningsrätt, städse måste blifva synnerligen invecklad, det följaktligen vore af nöden att åt den tilltänkta lagen gifva en yttre form, som genom reda och klarhet samt systematiskt ordnade lagbud bidroge att underlätta en riktig uppfattning af lagstiftarens mening, men att beredningens förslag i sådant afseende, särskildt beträffande uppställningen och ämnenas fördelning icke syntes vara fullt tillfredsställande.

Domstolens öfrige ledamöter funno sig deremot, på anförda skäl, förhindrade tillstyrka att samma förslag i befintligt skick lades till grund för ny lagstiftning i ämnet.

Då ärendet derefter å nyo föredrogs inför Kongl. Maj:t den 31 december 1891, fann icke heller Kongl. Maj:t det sålunda verkställda lagstiftningsarbetet böra läggas till grund för någon framställning till Riksdagen, utan uppdrog åt lagberedningen att utarbета de förslag till ändring i gällande bestämmelser angående boskildnad och dermed sammanhängande lagstadganden, som kunde finnas erforderliga i syfte att dels lättare tillfälle till vinnande af boskildnad måtte beredas hustru, dels hustrus eller enkas betalningsansvarighet för gäld, som mannen ensam ådragit det gemensamma boet, måtte inskränkas eller undanrödjas.

Frågan om en förändrad äktenskapslagstiftning har nu å nyo bragts å bane inom Riksdagen genom tre särskilda i Andra Kammaren väckta motioner n:is 43, 93 och 94, hvilka afgifvits, n:o 43 af herr grefve *H. E. G. Hamilton*, n:o 93 af herr *Magnus Höjer*, med hvilken herrar friherre *A. E. Nordenskiöld*, *Christian Lovén*, *Curt Wallis* och *Olof Olsson* förklarar sig instämna, samt n:o 94 af herr *Nils Hanson* i Berga.

Samtliga dessa motioner hafva af kammaren blifvit till utskottet hänvisade.

I först omförmälda motion, n:o 43, lemnas till en början redogörelse för innehållet af Riksdagens ofvan berörda skrifvelse och de i anledning deraf från regeringens sida vidtagna åtgärder och omnämnes tillika, hurusom, på sätt redan anförts, regeringen funnit nya lagberedningens på grundvalen af samma skrifvelse utarbetade förslag till ändrad lagstiftning i fråga om äkta makars inbördes egendomsförhållanden icke böra göras till föremål för någon framställning till Riksdagen, utan i stället lemnat beredningen i uppdrag att afgifva förslag till lagbestämmelser, hvarigenom gift qvinnas ställning inom äktenskapet må kunna på ett i viss mån annat sätt, än Riksdagen och nya lagberedningen föreslagit, vinna ökad trygghet mot följderna af mannens målsmanskap.

Härefter anför motionären:

»Hvilken åsigt man nu än må hysa om ändamålsenligheten af detta Kongl. Maj:ts beslut, synes det dock icke kunna leda till något i praktiskt hänseende önskvärdt resultat, derest man för närvarande skulle påyrka ett uttalande från Riksdagens sida rörande de delar af lagstiftningen, hvilka direkt beröras af lagberedningens nya uppdrag, utan torde dermed under alla förhållanden böra anstå, till dess frukterna af detta lagstiftningsarbete föreligga. Ett annat förhållande synes deremot ega rum i fråga om de två punkter i 1884 års riksdagsskrifvelse, hvilka beröra helt andra områden än det, inom hvilket lagberedningen nu fått sig förelagdt att arbeta, nemligen yrkandena att giftorätt i stadsfastighet i vissa fall icke vidare skall ega rum, samt att mannen ej må ega rätt att utan hustruns särskilda medgifvande föryttra eller förpanta boets fasta egendom. Bestämmelser härom kunna uppenbarligen meddelas, utan afseende å hvad Riksdagen en gång kommer att besluta med anledning af lagberedningens blifvande förslag. Emellertid kan det icke ifrågasättas, att Riksdagen nu utan vidare skulle för sin del antaga det förslag till ändrad lydelse af de nuvarande stadgandena i giftermålsbalkens 10 kap. 2 § och 11 kap. 1 §, hvilka återfinnas i lagberedningens utlåtande af den 1 juli 1886, enär ett genomförande af

dessa båda förslag uppenbarligen påkallar åtskilliga ändringar af andra delar af sistnämnda kapitel, hvilka delar dock på det närmaste beröras af det lagstiftningsarbete, som nu anförtrotts åt lagberedningen. Å andra sidan synes det, just med hänsyn till sistberörda omständighet, vara mindre ändamålsenligt, att lagberedningen nu utarbetar ett förslag till ändring af 11 kapitlets stadganden, utan att dervid taga hänsyn till Riksdagens år 1884 aflåtna skrifvelse, i vidare mån än som kan föranledas af föreskriften, att lagberedningens förslag skall innehålla bestämmelser, hvarigenom hustrus eller enkas betalningsansvarighet för gäld, som mannen ensam ådragit det gemensamma boet, inskränkes eller undanrödjes. Ty häraf kan uppenbarligen följa, att, äfven om Riksdagen i öfrigt anser det på lagberedningens arbete grundade förslaget ändamålsenligt, Riksdagen likväl finner sig förhindrad att godkänna detsamma förr än det ännu en tredje gång af lagberedningen omarbetats med tagen hänsyn till Riksdagens uttalade önskan i fråga om giftorätten i stadsfastighet och mannens befogenhet att förtyttra eller förpanta egendom, hvari hustrun eger giftorätt. På grund häraf har jag, under förutsättning att Riksdagen fortfarande vidblifver sin en gång, efter omsorgsfull pröfning, angifna ståndpunkt, trott det ur flere synpunkter vara ändamålsenligt att ifrågasätta en utsträckning af det uppdrag, som nu lemnats lagberedningen, jemväl till utarbetandet af förslag i ofvan angifna syfte.»

Sedan motionären härefter anfört de skäl, hvilka, hemtade från lagutskottets förenämnda, vid 1884 års riksdag afgifna utlåtande i ämnet, i Riksdagens skrifvelse åberopas till stöd för de båda af motionären nu återupptagna ändringsförslag samt tillika erinrat, att de anmärkingar mot ifrågavarande förslag — sådana de förelågo i nya lagberedningens betänkande — som framställdes inom högsta domstolen, syntes, der de icke utgått från en från Riksdagens principiellt afvikande uppfattning om lämpligaste sättet att ordna egendomsförhållandena inom äktenskapet, mera afse förslagets formulering än deras innebörd, och därför vid en förnyad omarbetning torde kunna undvikas, derest de befunnas befogade, särskildt om lagberedningen erhöle full frihet att ur förslagen draga alla nödiga konsekvenser, fortsätter motionären: »Till äfventyrs skulle, mot hvad jag sålunda ansett mig böra föreslå, kunna invändas, att äfven om lagberedningens uppdrag utvidgas på nu angifna sätt, lagstiftningsarbetet likväl lemnar åtskilliga bland de mest öfverklagade missförhållandena oberörda; och att det på grund häraf kunde sättas i fråga, om man ej, i stället för att syssla med partiella reformer, borde i ett sammanhang underkasta hela vår lagstiftning om egendomsförhål-

landena inom äktenskapet och hvad dermed står i samband en grundlig revision. Härtill vill jag endast anmärka, att en sådan mera omfattande revision åtminstone tillsvidare undanskjutits genom Kongl. Maj:ts den 31 december 1891 fattade beslut, samt att det, särskildt under sådana förhållanden, dock ingalunda kan anses oviktigt, derest i lagstiftningen inrymmas stadganden, hvilka, såsom de nu ifrågasatta, innebära ett erkännande af två så viktiga grundsatser, som att äktenskapet icke bör onödigtvis rubba förut bestående eganderättsförhållanden, och att hustrun bör ega ett ord med i laget, då det gäller förmögenhetstransaktioner, hvilka kunna sätta familjens hela ekonomiska existens på spel.»

På grund af hvad han sålunda anfört, hemställer motionären:

»att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville, i sammanhang med det förslag till ändring af boskilnadsförordningen m. m., om hvars utarbetande Kongl. Maj:t fattat beslut den 31 december 1891, låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af lagstiftningen rörande äkta makars inbördes egendomsförhållanden, att, på sätt Riksdagen uti skrifvelse i ämnet den 7 maj 1884 ifrågasatt, giftorätt icke må ega rum i den fasta egendom i stad eller å stadens mark, som den ena maken före eller under äktenskapet ärft eller förut förvärfvt, samt att mannen icke må hafva magt att utan hustruns samtycke bortskifta, förpanta eller sälja boets fasta egendom å landet eller jord och hus i staden, äfvensom till de ändringar af lagstiftningen i öfrigt, hvilka häraf finnas påkallade.»

Medan sålunda nyss bemälda motionär med sin framställning velat å nyo för lagstiftning draga under ompröfning tvenne frågor, rörande hvilka Riksdagen redan uttalat sig i enahanda rigtning som motionären, har deremot herr Höjer i sin motion helt och hållet lemnat den modifierade ståndpunkt i fråga om manneus målsmanskap och omfattningen af makarnes egendomsgemenskap, som Riksdagen i sin mera nämnda skrifvelse funnit sig böra intaga. Enligt hans och hans meningsfränders uppfattning kan en fullt tillfredsställande lösning af det problem, lagstiftaren på ifrågavarande område har sig förelagdt, vinnas allenast genom ett fullständigt upphäfvande af så väl manneus målsmanskap som egendomsgemensamheten inom äktenskapet, och motionären hemställer följaktligen:

»att Riksdagen nu ville taga den på dagordningen stående frågan om gift qvinnas myndighetsförklaraude i förnyadt öfvervägande samt dervid besluta,

att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:ts tacktes till en kommande Riksdag aflåta förslag till sådan ändring i gällande lagstiftning, att, med upphäfvande af mannens målsmansrätt och egendomsgemenskapen mellan makar, gift qvinna må, likasom man och ogift qvinna, blifva berättigad att såsom myndig sjelf råda öfver sig och sin egendom».

Till stöd för denna sin framställning, hvilken jemväl inledes med en kortfattad redogörelse för Riksdagens skrifvelse af år 1884 och deraf föranledda regeringsåtgärder, anför motionären: »Det ligger i sakens natur, att det ej kan blifva något godt och varaktigt lagstiftningsarbete, om man på grundvalen af den underordnade ställning, som 1734 års lagstiftare anvisat gift qvinna, söker bygga föreskrifter, syftande att förverkliga en nyare tids motsatta kraf på hennes fullständiga myndighetsförklaring. Den som tagit del af nya lagberedningens förslag jemte den kritik deraf, som innefattas i afgifna reservationer och högsta domstolens utlåtande, finner också snart, hvilka svårigheter mött att inom de genom Riksdagens skrifvelse uppdragna gränser åstadkomma en någorlunda dräglig lagstiftning. Kongl. Maj:t har därför utan tvivel haft goda grunder för sin uppfattning, att beredningens förslag ej vore lämpadt att upphöjas till lag.

Den sålunda vunna erfarenheten torde emellertid å andra sidan göra det klart, att genomförandet af den gifta qvinnans myndighetsförklaring icke vidare lämpligen kan fördröjas genom ett fortsatt insläende på de partiella reformernas väg, utan att steget nu bör tagas fullt ut till detta mål på sätt redan skett i England, der sedan nära tio år tillbaka den gifta qvinnan är i tryggad besittning af den fullmyndiga ställning, som en hvar nog inser, att hon förr eller senare äfven här i landet måste tillvinna sig.

Äfven i Norge har man hunnit ett godt stycke före oss genom en den 29 juni 1888 utfärdad lag om förmögenhetsförhållandet mellan makar, hvars 11 § lyder: »Gift Kvinde har samme Myndighed som den ugifte og raader sit Gods med de Begrændsninger, som indeholdes i nærværende Lov.» Dessa begränsningar afse närmast stadganden, som påkallats deraf, att egendomsgemenskapen mellan makar blifvit genom nämnde lag delvis bibehållen.

Att mannens sjelfskrifna och oansvariga förmynderskap öfver hustrun skulle utgöra en betingelse för ett sant äktenskap, torde icke vidare med framgång kunna göras gällande. Vår nuvarande lagstiftning har också redan brutit med denna åskådning, då den genom stadgandena om äktenskapsförord möjliggjort äktenskap, der mannens för-

valtningsrätt öfver hustruns egendom och egendomsgemenskapen äro helt och hållet häfda.

icke heller kan det, såsom mången invänder, anses såsom ett så synnerligt djerft språng i nödig historisk utveckling att på en gång borttaga det enda återstående undantaget från den redan genomförda, mer genomgripande reformen, enligt hvilken qvinna berättigats att i juridiskt afseende vara lika myndig som man, och detta desto mindre som lagstiftningen redan gjort början till nämnda följdriktiga steg, derigenom, att den medgifvit gift qvinna rätt att råda öfver hvad hon genom eget arbete förvärfvat, äfvensom beredt henne tillfälle att medelst förord vinna sjelfständig förvaltningsrätt öfver sin enskilda egendom. Samma anmärkning gäller om den lagändring, som nära och följdentligt ansluter sig till ett stadgande om att gift qvinna skall vara myndig, nemligen upphäfvandet af egendomsgemenskapen mellan makar, hvilken ju redan enligt gällande lag ej existerar i fråga om viss egendom och dessutom kan genom förord alldeles häfvas. I hvarje händelse torde det med skäl kunna ifrågasättas, hvad gagn man kan hafva af ett historiskt sammanhang, som skall förmedlas genom lagar, hvilka, såsom byggda på två stridiga principer, måste föranleda oreda och slitningar i flere afseenden.

De lagförändringar, hvartill nya lagberedningen nu fått uppdrag att utarbete förslag, torde väl blifva egnade att i en del fall mildra yppade missbruk af mannens målsmansrätt, men syfta icke att i någon mån föra sjelfva reformfrågan framåt.

Vid sådant förhållande, och då något annat initiativ icke torde vara att förvänta från Kongl. Maj:t, är det ändamålslost att ytterligare förlänga det långa uppskofvet med sakens behandling genom att afvakta den ovissa tidpunkt, då nämnda lagförslag till äfventyrs kan blifva framlagdt för Riksdagen.»

Jemväl herr *Nils Hanson* har till utgångspunkt för sin framställning tagit regeringens åtgärd, att för närvarande låta nya lagberedningens, i anledning af 1884 års riksdagsskrivelse utarbetade, lagförslag i förevarande ämne hvila, och i stället söka att på en i viss mån annan väg främja syftet med berörda skrifvelse, men har med denna utgångspunkt framställt ett förslag, hvars rigtning är alldeles motsatt den, som utmärker de båda andre motionärens förslag. Herr Nils Hanson har nemligen återupptagit sin vid 1889 års riksdag väckta motion med syfte att *vidga* området för egendomsgemenskapen inom äktenskapet, genom att göra jemväl ärfd eller före äktenskapet förvärfvad fastighet

å landet till samfärd egendom. Efter det motionären erinrat derom, att det skäl nu mera förfallit, hvarpå lagutskottet vid sist nämnda riksdag grundade sitt af Riksdagen bifallna afstyrkande utlåtande, nemligen att nya lagberedningens på grundvalen af 1884 års riksdagsskrivelse utarbetade förslag, hvilket likaledes afsåge att i förevarande afseende åstadkomma likhet i bestämmelserna rörande fast egendom å landet och i stad, men i aldeles motsatt riktning mot den af motionären föreslagna, då ännu icke blifvit slutligen pröfvadt, har nemligen motionären å nyo hemställt:

»att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i 10 kap. 2 § giftermålsbalken, att hvad om makars ömsesidiga giftorätt i fast egendom redan gäller för stad, måtte blifva gällande äfven för landet.»

Lagutskottet, som med hänsyn till det inre sammanhang, hvilket förefinnes emellan de föreliggande motionerna, ansett lämpligt att afgifva ett gemensamt utlåtande öfver desamma, får i sådant hänseende, beträffande först herr *Nils Hansons* motion, erinra derom, att vid alla de tillfällen, så väl under ståndsriksdagarnes tid som efter det nya representationsskickets genomförande, då framställningar i enahanda syfte som ifrågavarande motion förelegat till behandling, dylika framställningar blifvit i enlighet med lagutskottets hemställan af representationen afslagna. Så fann lagutskottet vid 1862—63 årens riksdag giftorättens utsträckning till ärfd eller före äktenskapet förvärfvad fastighet å landet innebära, icke ett steg framåt, utan fast hellre ett steg tillbaka i utvecklingen, på samma gång utskottet trodde sig kunna förutsäga, att framtida reformer i fråga om ordnande af makars inbördes egendomsförhållanden skulle komma att gå i en riktning, aldeles motsatt den, som af motionären i ämnet förordats. Vidare anförde utskottet, att egendomssamfällighet emellan makar icke kunde betraktas såsom ett väsentligt moment i äktenskapet och att det etiska sambandet emellan makarne ingalunda syntes kunna stärkas genom den föreslagna åtgärden. Icke heller lagkomitén hade hyllat principen af en dylik utsträckning, utan tvärt om, med bibehållande af gällande inskränkning i fråga om giftorätt i fastighet å landet, från giftorätt undantagit ärfd eller före äktenskapet förvärfvad fastighet i stad. Komitén hade till stöd för detta förslag anfört: »Ehuru lagen förordnat, att

giftorätt icke skall ega rum i ärfd jord å landet, eller i den som endera maken före giftermålet der förvärfvat, har den likväl medgifvit giftorätt i all både ärfd och förvärfd fastighet i stad, utan åtskilnad om förvärfvandet skett före eller efter giftermålet. Lagstiftaren har utan tvifvel utgått från den synpunkt, att hus och tomt i städerna icke i allmänhet utgjorde borgarens redbaraste förmögenhet, men att deremot å landet, der näringssättet egentligen bestode i jordbruk, fastigheten eller jorden vore brukarens förnämsta egendom, som således åt honom eller hans släkt borde förvaras. I fråga om giftorätt emellan makar har dock komitén, vid ämnets närmare granskning, icke kunnat godkänna denna skilnad. När bolaget emellan makarne uppkommer, är det icke egentligen sjelfva de ömsesidiga insatserna, som böra sammanblandas, utan det är förkofringen eller hvad under äktenskapet förvärfvas, som skall utgöra det samfälda boet. Man skulle kunna lämpa detta förhållande äfven till penningar eller annan lös egendom, som hvardera sidan vid äktenskapets början medförde, om det gäfves en möjlighet att med säkerhet urskilja beloppet deraf; men hvad angår fast egendom, vare sig å landet eller i stad, så kan för detta urskiljande ingen svårighet möta. Då man följaktligen måste låta ankomma på de bestämda formaliteter, under hvilka förord ega rum, huruvida hvad af hvardera maken enskildt i lös egendom införes må kunna från samfälligheten afsöndras, är man deremot oförhindrad att bibehålla det ursprungliga förhållandet makarne emellan i afseende på fastighet. Genom det, att man undantager viss egendom från samfälligheten, afskär man alla anspråk af ena makens skyldemän på sådan egendom, tillhörig den andra. Utan att misskänna makarnas egen böjelse att med hvarandra dela sin förmögenhet eller att gemensamt bibehålla den åt sina barn, bör man likväl betänka, att de svårligen med likgiltighet skulle kunna föreställa sig möjligheten, att deras egendom kunde omedelbarligen frångå dem sjelfva, för att öfverflyttas till personer i en annan släkt.

Då de nu anförda skäl gälla lika för fast egendom i stad och på landet, har komitén med afseende derå stadgat ett lika förhållande samt ansett tillräckligt utrymme vara lemnadt åt makarnas inbördes välvilja, när dem blifvit tillåtet att, efter eget behag, medelst förord eller testamente, gifva hvarannan del i all deras egendom, och att för åtnjutande deraf sjelfve utstaka vilkoren.»

Utskottet, som förklarade sig i allo dela lagkomiténs sålunda uttalade uppfattning, erinrade derjemte, hurusom äfven i främmande

länders lagstiftning ärfd eller före äktenskapet förvärfvad fastighet vore undantagen från den egendomssamfällighet, som eljest, enligt lag, vore för makar bestämd. Så t. ex. innehölle code civil (art. 1,404) i afseende å äktenskap, ingångna under förutsättning af egendoms-gemensamhet (régime en communauté), enahanda stadgauden, som lag-komitén föreslagit.

På enahanda skäl afstyrkte lagutskottet vid 1867, 1872, 1873 och 1874 årens riksdagar de framställningar i samma rigtning, som vid dessa riksdagar förelågo, och erinrade tillika, att om, såsom ofta varit anmärkt, vår äktenskapslagstiftning icke vore nog verksam att skydda hustrus egendom mot ödeläggelse genom missbruk af mannens måls-mansrätt, syntes deraf kunna hemtas ett ytterligare skäl ått bibehålla ett stadgande, hvarigenom åtminstone förekommes, att den fastighet å landet, som hustrun före äktenskapet egt eller derefter ärft, gåfves till spillo.

Den ståndpunkt, utskottet så väl som Riksdagen under en följd af år och senast vid 1884 års riksdag troget häfdat, har icke i någon mån kunnat af motionärens framställning rubbas, och utskottet hem-ställer följaktligen,

- 1) att herr *Nils Hansons* motion icke må vinna Riksdagens bifall.

Hvad härefter angår herr *Höjers* förslag ått fullständigt upphäffa så väl mannens målsmanskap som äkta makars egendomssamfällighet, hafva väl liknande förslag förut varit inom Riksdagen väckta, men dessa hafva af utskottet städse afstyrkts och icke heller lyckats till-vinna sig Riksdagens bifall.

Lagutskottet vid 1870, 1873 och 1877 årens riksdagar har — utgående från den synpunkt, ått äktenskapets idé kräfver samverkan mellan makarne utan skilda intressen samt enhet i ordnandet af ma-karnes angelägenheter och med erinran tillika, ått naturen sjelf syntes hafva hänvisat hustruns verksamhet företrädesvis till de inre husliga bestyren, då mannens deremot vore rigtad mera utåt, hvadan, derest hustrun i fråga om förvaltningen ställes alldeles oberoende af mannen, det vore fara värdt, ått hennes håg och krafter droges från utöfvandet af de pligter, som ålåge henne såsom maka och moder, — förklarar

sig finna målsmanskapets fullständiga borttagande och ett i sammanhang dermed genomfördt upphäfvande af all egendomsgemenskap allt för mycket strida mot allmänna föreställningssättet hos oss i fråga om den innerliga förening och gemensamhet, som genom äktenskapet inträder och hvarur, då den ena af makarne borde vara den styrande, mannens målsmanskap för hustrun framginge såsom en otvungen följd.

Såsom framgår af ofvan lemnade redogörelse för innehållet af 1884 års Riksdags skrifvelse, har Riksdagen också funnit de berättigade krafven på ett ökad ekonomiskt oberoende för den gifta qvinnan och hennes betryggande mot missbruk af målsmansrätten kunna tillgodoses — bland annat, derigenom att, på samma gång omfånget af den legala giftorätten minskades, mannens målsmanskap så till vida underkastades en ytterligare *begränsning*, att hustruns förvaltningsrätt öfver sin enskilda egendom blefve *regel* från att, på sätt i 1874 års förordning förutsattes, vara *undantag*.

Nya lagberedningen, som i sitt förslag till ändring af 9 kap. 1 § giftermålsbalken och i den föreslagna nya 4 § i 10 kapitlet samma balk i allt väsentligt ställt sig på samma ståndpunkt, som 1884 års Riksdag sålunda intog, har i sina motiv på ett enligt utskottets uppfattning öfvertygande sätt ådagalagt ohållbarheten af de ytterlighetssträfvanden, för hvilka motionären i sin framställning gjort sig till målsman. Efter att (se sidan 36 i beredningens betänkande) hafva erinrat, huru som hustrus rätt att, på sätt beredningen föreslagit, råda icke blott öfver sin enskilda egendom, utan äfven öfver sådan samfäld, som utgöres antingen af den enskilda egendomens afkastning eller ock af hustruns egen arbetsförtjenst, innebure en ny, för lagens orubbade delar ursprungligen främmande princip, hvars införande återverkade på makarnes förhållande både sins emellan och till borgenärer samt att i följd häraf de af Riksdagen i dess skrifvelse förordade bestämmelserna måste föranleda till ändring af lagen äfven i åtskilliga andra hänseenden, anför sålunda beredningen vidare:

»Emellertid ligger enligt beredningens tanke icke liten vikt deruppå, att de nya stadganden, som antagas, helst i ett ämne af så djup betydelse för samhället som det förevarande, icke innebära större och mera väsentliga ändringar i det bestående, än att de kunna betraktas såsom moment i den naturliga utveckling, lagen efter hand och i jembredd med allmänna rättsmedvetandet bör undergå. Ur denna synpunkt kan det icke anses önskvärdt, att en ny grundsats varder på en gång med strängaste konsekvens genomförd i alla de hänseenden, der tillämpning deraf må kunna ifrågakomma. Ej heller lär det kunna för fler-

talet af gifta qvinnor i vår tid anses eftersträfvansvärdt att genom ernående af full likställighet med mannen i ekonomiskt hänseende gå miste om det skydd och de förmåner, hvilka under vanliga och naturliga förhållanden äro hustrun beredda genom mannens målsmanskap och dermed följande förpligtelser. Det bör för öfrigt fasthållas, att lagstiftningen till upprätthållande af en institution sådan som äktenskapet ej får grundas uteslutande på *en* princip såsom t. ex hustruns sjelfständighet, mannens målsmanskap o. s. v. Fastmera kräfves ett jemnt och skäligt afvägande mellan de skilda intressen eller faktiskt gifna förhållanden, på hvilka berörda lagstiftning eger återverkan. Om således qvinnans af nutiden erkända anspråk på en fri och sjelfständig utöfning af hennes rättigheter i personligt och ekonomiskt hänseende ej inom äktenskapet lärer kunna i sin fullständigaste omfattning förverkligas utan att inkräkta på den enhet och sammanhållning, som tillhör äktenskapets natur, så följer häraf, beträffande den gifta qvinnan, att nämnda anspråk måste lida någon inskränkning, på det att i allt fall tyngdpunkten af den gemensamma förvaltning, hvilken tillkommer makarne såsom enhet, måtte kunna läggas i en hand. Denna grundsats skall, enligt beredningens öfvertygelse, ej kunna lemnas å sido, utan att derigenom åstadkommes en högst väsentlig rubbning af äkteus-kaps- och familjeförhållandena inom vårt land, — en rubbning till hvars genomförande det upplysta tänkesättet inom landet, åtminstone för närvarande, ingalunda torde finnas benäget.»

I de speciella motiven till beredningens förslag till ändring i 9 kap. 1 § giftermålsbalken, yttrar beredningen i fråga särskildt om mannens målsmanskap vidare, hurusom den utvidgade rätt och befogenhet i fråga om egendom i boet, som enligt förslaget bestämmelser skulle tillkomma hustrun, icke syntes beredningen gifva giltig anledning till någon inskränkning af mannens målsmansrätt inom äktenskapet utöfver den redan genom 1874 års förordning vidtagna. För upprätthållandet af den äktenskapliga enheten och för familjens skydd mot fara af splittring genom uppkomna stridiga meningar mellan makarne om hvad familjens rätt och intresse i särskilda fall kräfde, erfordrades nemligen med nödvändighet att vid sådan olikhet i meningar ena maken tillades det afgörande ordet. Ty att för detta ändamål påkalla en tredje person eller ett ingripande af offentlig myndighet vore uppenbarligen lika litet egnadt att åstadkomma ett rätt afgörande af den uppkomna skiljaktigheten, som att för framtiden bevara den nödiga enheten och öfverensstämmelsen mellan makarne.

I nu angifna förhållande låge grunden för målsmanskapet, och detta förutsatte sålunda ingalunda ett betraktelsesätt af hustruns ställning inom familjen, hvilket skulle stå i strid med hustruns berättigade uttalande på personlig frihet och sjelfständighet. Äfven med målsmansrättens bibehållande kunde hustrun erkännas såsom myndig, och den uppfattning, enligt hvilken berörda rätt komme i strid med den hustrun skäligen tillkommande sjelfbestämmningsrätt, syntes innebära ett misskännande af hvad som utgjorde det väsentliga i målsmansrätten. Innebure nemligen denna rätt icke någon annan inskränkning i hustruns frihet än den, som utgjorde den nödvändiga förutsättningen för äktenskapet, och afsåge samma rätt familjens angelägenheter, så kunde den icke betraktas annorlunda än såsom den nödvändiga begränsning i den ogifta qvinnans frihet, som inträdet i äktenskapet och grundläggandet af familjen förde med sig. För familjens lika väl som för samhällets uppkomst och bestånd måste dess medlemmar underkastas en viss inskränkning i den individuella sjelfbestämmningsrätten.

Då målsmanskapets betydelse och innehåll icke blefve uttömdt genom den derur härflytande befogenhet att råda öfver egendom i boet och att för egendomen tala och svara, syntes i dess begrepp icke ligga något hinder att från denna befogenhet undantaga viss egendom i boet. Vid sådant förhållande torde man ej heller med fog kunna påstå, att den hustrun tillagda vidsträcktare rätt att råda öfver egendom i boet skulle stå i motsägelse med målsmanskapet.

Rigtigheten af hvad beredningen sålunda anfört synes utskottet icke kunna jäfvas, och då dertill, hvad angår mannens målsmanskap kommer i betraktande, att de vådor för hustruns ekonomiska oberoende, som detta visat sig kunna medföra, säkerligen komma att än ytterligare minskas genom frukterna af det fortsatta lagstiftningsarbete på förevarande område, som, på sätt ofvan blifvit omförmäldt, nyligen uppdragits åt nya lagberedningen, anser sig utskottet kunna med allt fog hemställa,

2) att icke heller herr *Höjers* motion må vinna Riksdagens bifall.

Hvad slutligen beträffar den af herr greve *Hamilton* väckta framställning, afser denna, såsom redan framhållits, ett förnyadt uttalande från Riksdagens sida om önskvärdheten af en lagstiftning, hvarigenom dels med bibehållande af egendomsgemenskap i fråga om lös egendom

och under äktenskapet gemensamt förvärfvad fastighet såsom regel, äkta makars förmögenhetsförhållanden i öfrigt så ordnades, att äktenskapsförbindelsen, så vidt möjligt vore, icke åstadkomme rubbning i någondera makens före äktenskapet bestående eller genom fastighetsarf under äktenskapet uppkomna eganderätt, *dels ock* mannen förklarades obehörig att utan hustruns samtycke förfoga öfver boets fasta egendom å landet eller i staden.

Beträffande nu förra delen af motionärens framställning har utskottet härofvän vid behandlingen af herr Nils Hansons motion haft tillfälle att erinra, hurusom utskottet fortfarande, på de af lagkomitéen anförda och af Riksdagen i dess ofta berörda skrifvelse den 7 maj 1884 åberopade skäl, anser önskligt, att de i afseende å makars giftorät för fastighet å landet gällande bestämmelser vinna tillämpning jemväl i fråga om fastighet i stad. Lika med motionären finner jemväl utskottet förevarande fråga vara af beskaffenhet att kunna lösas utan sammanhang med de frågor, som falla inom eller beröras af området för den lagstiftning, till hvars utarbetande nya lagberedningen nyligen erhållit uppdrag. Men utskottet måste finna det mindre lämpligt att, då regeringen så nyss uttalat en från Riksdagens åsigt afvikande mening i frågan, i det att regeringen funnit en reform af vår äktenskapslagstiftning böra gå i en annan riktning än den Riksdagen förordat, ånyo aflåta en skrifvelse i förevarande ämne.

Enahanda anmärkning kan i fråga om den andra delen af motionärens framställning med så mycket större skäl göras gällande, som det ämne framställningen i denna del afser ingalunda torde sakna ett visst inre samband med de ämnen, hvilka af det lagberedningen lemnade nya uppdrag beröras. Det synes nemligen kunna med allt fog ifrågasättas, huruvida icke, derest mannen utan hustruns samtycke förfogade öfver gemensam fast egendom, påföljden borde blifva, att hustrun kunde med laga verkan begära boskildnad. Vid sådant förhållande torde det också vara att förvänta, att den förevarande frågan kommer att ur nyss angifna synpunkt skärskådas under det lagstiftningsarbete, hvarom regeringen nyligen föranstaltat, och jemväl af denna omständighet ser sig utskottet förhindradt att skänka sitt understöd åt motionärens ifrågavarande framställning. Utskottet vill för öfrigt icke dölja, att de anmärkningar, som vid högsta domstolens granskning af lagberedningens förslag i förevarande ämne rigtades emot samma förslag, hvilket, på sätt Riksdagen förordat, afsåg förbud för manneu att utan hustruns samtycke förfoga öfver boets gemensamma

fastighet, hos utskottet framkallat tvifvelsmål angående lämpligheten af ett dylikt förbud. Sålunda erinrades utaf en af domstolens ledamöter, bland annat, hurusom det, i fall förbudet blefve öfverträdt, svårigen läte sig göra att medgifva hustrun rätt till återvinning vare sig mot eller utan lösen. Åtminstone skulle det icke vara lämpligt att låta hustrun för mannens räkning återbördas dennes andel i hvad han själf frivilligt sålt, i följd hvaraf det sålunda blefve nödvändigt att inskränka hustruns återvinningsrätt till hennes giftorättsandel i den sålda fastigheten. Härigenom skulle åter den oegentlighet inträffa, att hustrun, om hon af tredje man återvunne sin andel i den sålda fastigheten, komme i samegendom med honom eller i nödvändighet att underkasta sig laga skifte eller annan delning af fastigheten. Den af hustrun återvunna fastighetsdelen skulle antagligen derefter betraktas såsom hennes enskilda egendom, deri mannen ej hade giftorätt och öfver hvilken hustrun egde råda. En sådan öfvergång af egendomens natur från *gemensam* till *enskild* har man hittills icke tänkt sig annorledes än i förening med boskilnad, och derom skulle naturligtvis erfordras ett särskildt stadgande. Huruledes och under hvilka förutsättningar hustrun skulle kunna beredas rätt att få en utan hennes samtycke i boets gemensamma fastighet meddelad inteckning upphäfd, vore jemväl svårt att tänka sig.

Då förbudet för mannen att förfoga öfver gemensam fastighet således icke kunde afse att göra en af honom gjord försäljning ogill med påföljd af köpets återgång, syntes uppenbart, att förbudet icke borde kvarstå i ändamål att å köpet hindra lagfart, då härigenom skulle föräledas den oegentlighet, att lagfart komme att vägras å köp, som lagligen icke borde återgå.

Att bibehålla det föreslagna stadgandet såsom ett vackert erkännande af kvinnans sjelfständighet, tillfredsstälde icke dem, som önskade att lagen måtte upptaga allenast sådana stadganden, hvilka vore af juridisk betydelse och således af beskaffenhet att medföra laga verkan.

Samme ledamot erinrade slutligen, hurusom det enda tänkbara korrektivet mot ett obehörigt förfogande af ifrågavarande art syntes vara att, på sätt utskottet ofvan antydt, låta ett dylikt förfogande för hustru blifva en anledning till boskilnad, i hvilket hänseende tillika kunde stadgas, att dylika aftal, slutna inom viss kort tid före det ansökan om boskilnad gjordes, skulle, på hustruns talan, återgå.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, föranlåtes utskottet hemställa,

3) att icke heller herr grefve *Hamiltons* ifråga-
varande motion må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 25 april 1892.

På lagutskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Reservationer:

dels af herr *Lilienberg* emot vissa delar af motiveringen;
dels af herr *Claëson*, hvilken yttrat: »Vid pröfning af de genom tre särskilda motioner väckta förslagen om upphäfvande af, inskränkning i eller utvidgande af egendomsgemenskapen äkta makar emellan, torde man böra fasthålla i minnet, att egendomsgemenskapen är en förmån, som vårt samhälle efter sitt utträde ur barbariets tidevarf, manadt af känslan för rättvisa och billighet, skänkt den ursprungligen egendomslösa qvinnan. Denna egendomsgemenskap var på det sätt ofullständig och orättvis, att qvinnan blott egde $\frac{1}{2}$ af det gemensamma boet, intill dess man år 1845 i det hänseendet tog steget fullt ut och tillerkände qvinnan i giftorätt hälften af den del af boet, hvilken betraktades som samfäld egendom. Visserligen är det sant, att man ej kunde gifva qvinnau giftorätt i mannens egendom, utan att äfven lemna mannen sådan i qvinnans och att nu för tiden qvinnan mången gång inför mera egendom i boet än mannen, men såsom regel lär väl ännu gälla, att qvinnan i försörjningsförmåga är mannen underlägsen och att således, om egendomsgemenskapen upphäfves eller inskränkes samt i följd deraf oftare än hittills inträffar, att förmögen person vid sin död lemnar sin efterlevande maka egendomslös eller i åtminstone jemförelsevis torftiga omständigheter, detta i regeln skall i ekonomiskt afseende hårdare drabba qvinnan, som under sitt äktenskap svårligen kunnat hafva något inbringande yrke eller embete, än mannen, som vanligen har ett sådant, och för samhället lär det ej vara någon vinst, att sålunda antalet af egendomslösa eller fattiga enkor ökas.

Af hvad nu är sagdt emot upphäfvande af eller inskränkning i egendomsgemenskapen framgår äfven, att jag anser fullständig egendomsgemenskap äkta makar emellan vara ur synpunkten af skydd åt qvinnan i regeln önskvärd. Jag finner ock, att detta bäst öfverensstämmer med den vackra tanken, att genom äktenskapet man och qvinna skola så mycket som möjligt sammanslutas till ett helt med gemensamma intressen samt att, så framt man ej vill alldeles upphäfva egendomsgemenskapen och sannolikt medelbart derigenom äfven en stor del af den öfriga gemenskapen makar emellan, fullständig egendomsgemenskap såsom regel är den enda möjlighet att få en följdriktig och fullt rättvis lagstiftning på detta område.

Den nu gällande undantagsbestämmelsen, att den ena maken ej erhåller giftorätt i den andras ärfta eller före äktenskapet förvärfda fasta egendom å landet torde hafva sin hufvudsakliga förklaringsgrund i gångna tiders åskådningssätt, att de stora jordagodsens, hvilka förr utgjorde en vida större del af jordegendomen i landet än nu, vore att betrakta såsom tillhörande en viss familj, åt hvilken de skulle med alla till buds stående medel bevaras. Detta åskådningssätt, hvilket äfven fann sitt uttryck i rätten och den en tid mycket utbredda lusten att skapa fideikommiss, i större arfsrätt åt son än dotter, i bördsrätten och mera sådant, har så småningom undanträngts af en annan uppfattning, der hvarje individs rätt mera än förut gjort sig gällande och der rättvisans kraf stälts högre än beräkningar af ofvannämnda slag, och jag tror tiden nu vara inne att borttaga den sista, orättvisa och oegentligheter vållande kvarlevan af ett i öfrigt utdödt system. Man är nu äfven mera än förr pligtig att taga hänsyn till ej blott de stora jordagodsens utan ock den oändliga mängden af små jordalotter, och i fråga om dessa har en långvarig erfarenhet lärt mig, att den till sin princip orättvisa lagen, att den, som har jordegendom, får giftorätt i den andra makans lika värderika egendom af annan art, utan att lemna denna motsvarande förmån i sin jordfastighet, hufvudsakligen medför olägenheter och understundom oriktigt uppgjorda arfskiften.

I de fall der man eller qvinna finner önskligt att från egendomsgemenskapen undantaga sitt jordagods eller annan, fast eller lös egendom, är i lagen full rätt dertill gifven genom rätten att göra äkten-skapsförord; men sådana fall, hvilka i förhållande till antalet äktenskap inom riket lära utgöra ett rent försvinnande fåtal, böra, på sätt som skett, regleras genom undantagslag och ej föranleda till en lagstiftning, som, sedd i dess allmänlighet, ej låter sig väl försvara.

På grund af hvad jag sålunda anført, anser jag, att utskottet bort tillstyrka bifall till herr Nils Hansons i Berga i ämnet afgifna motion.

Hvad åter angår framställningen om upphäfvande af eller inskränkning i mannens målsmansrätt öfver hustrun och hans derpå grundade förvaltningsrätt af egendömen i boet, kan måhända framvisas ett i sig sjelft ej obetydligt antal fall af äktenskap, der på grund af nämnda bestämmelser missförhållanden ega rum, så att dels hustruns rätt till andel i egendömen blifver i verkligheten obehörigen inskränkt, dels ock en njutningslysten man lättsinnigt och samvetslöst förstör hustruns i boet införda förmögenhet; men, utom det att ett upphäfvande eller verksamt inskränkande af mannens målsman- och förvaltningsrätt såsom regel skulle medföra stora praktiska olägenheter och en betänkelig rubbning i vårt kreditväsen, lära väl äfven de fall af äktenskap, der de nämnda oegentligheterna i någon framstående grad förefinnas, vara i förhållande till hela antalet äktenskap så ringa, att olägenheterna böra afhjelpas medelst undantagslagar om äktenskapsförord och boskilnad i vissa fall, och, om den omständighet, att rätten att genom äktenskapsförord undantaga egendom, vare sig från egendomsgemenskapen eller mannens förvaltningsrätt, så ytterst sällan begagnas, ej får anses uteslutande utgöra bevis, att en dylik inskränkning anses olämplig, utan i många fall beror på en falsk undfallenhet, så är denna undfallenhet en fördom, hvilken väl, såsom så många andra sådana, småningom viker för det praktiska lifvets kraf.

På dessa skäl instämmer jag i det slut, hvartill utskottet i detta hänseende kommit;

- dels af herrar *J. Anderson* och *Näslund*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till herr N. Hansons motion, herr Näslund på de af herr Claëson anförda skäl;

dels af herrar *F. Andersson* och *O. Erickson*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till herr greve Hamiltons motion; samt

dels af herr *Mankell*, som yttrat: »Under den tid, som förflutit sedan 1884 års Riksdags skrifvelse om gift qvinnas eganderätt, har lagstiftningen i detta ämne, så vidt mig är bekant, ej vidare blifvit utvecklad. Men under samma tid har dock öfvertygelsen om nödvändigheten af de rättigheters utvidgande, gift qvinna derförinnan erhållit, till full myndighet öfver hennes särskilda egendom vunnit allt flere anhängare.

Emellertid hafva de förhoppningar, som i det hänseendet kunnat hysas, blifvit gäckade genom Kongl. Maj:ts underkännande af det förslag, som nya lagberedningen och högsta domstolen med anledning af

1884 års skrifvelse nyligen afgifvit, äfvensom genom Kongl. Maj:ts uppdrag till samma lagberedning att endast utarbete förslag till lättad boskildnad.

Från regeringens sida torde sålunda tills vidare i denna fråga föga vara att förvänta utan blott ytterligare tidsutdrägt kunna befaras. Och lagutskottets afstyrkande af herr *Hamiltons* motion om utvidgande af nya lagberedningens uppdrag till några angifna punkter i 1884 års skrifvelse synes bekräfta denna farhåga.

Å andra sidan hafva likväl hos jurister och andra i ämnet kunniga personer allt flera röster höjts för den åsigten, att det nuvarande vacklandet i lagstiftningen mellan mannens förmynderskap och kvinnans myndighet i praktiken måste leda till ständiga slitningar, och att föga eller intet står att vinna på de partiella förändringarnas väg, samt att därför alla för reformen intresserade böra förena sig om yrkandet på en fullständig lösning af frågan, så att gift kvinnas rätt att råda öfver sin medförda, ärfda eller förvärfda egendom blir otvifvelaktig.

För denna öfvertygelse har herr *Höjer* i sin motion gjort sig till språkrör. Äfven inom lagberedningen hafva för samma utväg flere jurister i mer eller mindre mån uttalat sig. Och att en sådan lagstiftning både kunnat genomföras och redan med framgång blifvit tillämpad, ådagalägges genom förhållandet i flera andra länder, såsom England, åtskilliga bland Nord-Amerikas förenta stater, Norge o. s. v., der den i sin helhet eller delvis blifvit tillämpad.

Då jag efter åhörandet af lagutskottets förhandlingar, och sedan jag så vidt möjligt försökt sätta mig in i frågan, kommit till samma öfvertygelse, har jag derigenom känt mig uppfordrad att tillstyrka bifall till herr *Höjers* motion.»

Herr *H. Andersson* har begärt få antecknadt, att han på grund af åtnjuten ledighet från riksdagsgöromålen icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
